

Vážení přátelé,

Představujeme Vám druhou část knihy Kapitoly z dějin moravské církve, tentokrát zaměřenou na profesory a prefekty Arcibiskupského chlapeckého semináře.

V předchozí knize bylo vysvětleno, že seminář nebyl jenom místem, kde se vzdělávali budoucí kněží, ale že měl značný přesah – společenský, teologický a především intelektuální. Vycházeli z něj budoucí kněží i vynikající reprezentanti civilních povolání. Vždy na této cestě museli být nejdříve ti, kteří vědomosti předávali. Profesori a prefekti.

Tito lidé, sami absolventi nejlepšího vzdělání, které tehdejší Evropa nabízela, nejenom učili a vychovávali, ale sami byli muži vědy. Věnovali se tehdy velmi populárnímu cestování po Evropě, konali vzdělávací přednášky pro veřejnost, komponovali, psali literaturu, zabývali se politikou apod.

Tak z kroměřížského semináře vzešla řada intelektuálů Moravy 19. a první poloviny 20. století.

Pro bližší vhléd je zapotřebí seznámit čtenáře se stručným vývojem školství za habsburského mocnářství a v době první republiky. Také je záhodno vysvětlit postavení a kariérní řád učitelstva. Tato malá část textu nebude pro čtenáře příliš záživná a lze ji přeskocit.

V revolučních letech 1848/9 vzniká Ministerstvo vyučování a kultu, které nahrazuje dosavadní dvorskou komisi pro studijní záležitosti. Chystaná reforma se ponejvíce inspirovala pruskými vzory. Přípravou a provedením byli pověřeni dva profesori – Franz Serafin Exner, profesor filozofie na Karlově univerzitě a Hermann Bonitz – filolog a filozof, německý gymnaziální profesor s bohatými zkušenostmi s reformou pruských škol. Výsledkem jejich práce byl dokument „Nástin organizace gymnázií a reálných škol v Rakousku“, který císař odsouhlasil až v roce 1854. To již reforma získala podporu ministra vyučování Thuna.

Exner Bonitzova reforma přinášela řadu progresivních opatření:

- Ve zvýšené míře se do výuky zaváděla matematika a přírodní vědy vůbec.
- Akcent byl položen nejenom na znalosti a vědomosti, ale také na všestranné formování osobnosti žáka.
- Posiluje se pozitivní role státu v procesu vzdělávání a omezuje se církevní vliv.
- Nově je zavedena maturita jako státně uznávaná závěrečná zkouška.
- Latina je vyřazena z hlavních vyučovacích jazyků, stává se jazykem volitelným. Školy měly samy latinu nabízet s ohledem na vzdělávací potřeby obyvatelstva v lokalitě školy.
- Nově se zaváděl předmět filozofické propedeutiky a fyziky... atd.

Exner Bonitzova reforma si získala i silné odpůrce, kritizoval ji především jezuitský řád a Bachův absolutismus její zavádění do praxe ještě více přibrzdil. Rok 1855 znamenal opětovné posílení vlivu církve na vzdělávací a výchovný proces. Uzavřený konkordát církve se státní mocí vracel školský systém pod církevní dozor. Především obsah vyučovaných předmětů neměl být v rozporu s oficiální věroukou a od učitelů se očekával nejenom bezvadný morální profil, ale i pozitivní vztah ke katolické víře. Znovu byla posílena výuka latiny a klasických jazyků.

Reforma přinášela i obtíže ryze technického rázu. Ukázalo se, že pouhá jedna pětina učitelů splňuje náročné aprobační požadavky, nebyla uspokojivě dořešena dvojjazyčnost českého a moravského prostoru. Po pádu Alexandra Bacha se vzdělávání věnovalo nově vzniklé Státní ministerstvo, které v první řadě řešilo dvojjazyčnost. V květnu 1864 byla schválena sněmem¹ „Zásada rovného práva češtiny a němčiny“ jako vyučovacího jazyka, přičemž i druhý zemský jazyk měl být vyučován jako povinný. Tento zákon vzbudil velikou nevoli v řadách mnohých českých a moravských Němců, protože v česky mluvících oblastech prakticky odsouval němčinu na vedlejší kolej. I proto byl uveden v platnost jen na krátkou dobu – až v roce 1866 a v roce 1868 byl zrušen. Přesto se tento zákon vesměs i po svém zrušení dodržoval, ovšem tak, že na českých školách se němčina povinně vyučovala a na německých se český jazyk prostě neučil.²

Rok 1868 prakticky ruší konkordát, církvi byl ponechán pouze vliv na řízení a organizaci výuky náboženství, zákonem byla zavedena nekonfesijní škola. V roce 1868 byl vydán „Zákon o postavení školy k církvi“. Znamenal vrchní řízení a dozor státu nad školstvím, omezil církevní vliv na vyučování. Veřejné školy byly zpřístupněny všem občanům, schvalování učebnic kromě učebnic náboženství příslušelo školské správě.

Filozoficko-pedagogický systém druhé poloviny 19. století tvořil herbatismus, rozšířený v rakouských zemích, Německu a USA. V českých zemích se rozšířil především v době rozvoje přírodních věd a ustálil se na přelomu 19. a 20. století, kdy nastal odklon od herbatismu k pozitivismu. Vrchol herbatismu v české pedagogice představoval Gustav Adolf Lindner, zakladatel systému české pedagogiky jako vědy.

Skutečným průlomem se však stal až „Školský zákon Hasnerův“ z roku 1869. Zaváděl významné novinky do školské praxe, rozdělil školy na obecné a měšťanské, zřídil učitelské ústavy pro další vzdělávání učitelů, stanovil osmiletou školní docházku. Věnoval se problematice školství opravdu do hloubky, stanovoval například pravidla ekonomického a sociálního zabezpečení učitelů, na které se již dlouho čekalo. V roce 1870 se zákon vtělil do prováděcího Školního řádu pro školy obecné a vyloučil z nich tělesné tresty. Školy byly etatizovány a důsledně sekularizovány. To vzbudilo velký odpor

---

¹ Iniciativou poslance Josefa Wenziga, ředitele české reálky v Praze

² Arcibiskupský seminář fungoval jako dvojjazyčný minimálně od roku 1864, pro což svědčí mimo jiné i dvojjazyčné zápisy v podacích knihách a třídních protokolech

u představitelů církve, velmi nelibě jej nesl i papež Pius IX. Je zajímavé, že v českém a moravském prostředí byl tento zákon ve svém důsledku vnímán jako silně germanizační.

Reformační snahy rakousko-uherského školství dovršuje Marchetova³ reforma středních škol z roku 1908. Střední školy byly rozděleny do čtyř typů:

- Gymnázia
- Reálky
- Reálná gymnázia (ve druhém cyklu si studenti vybírali zaměření volbou buď latiny nebo deskriptivní geometrie)
- Reformní reálná gymnázia (zaměřena na studium moderních cizích jazyků)

Reformované školství v této podobě vydrželo prakticky až do roku 1922, kdy jej v nové Československé republice doplnil tzv. Malý školský zákon.

Zápas o českou školu v Kroměříži v 19. století

Kroměříž byla město s velmi silnou a početnou německou menšinou. Oporou německého tábora byli učitelé a profesori německých škol, státní úředníci a úředníci arcibiskupské správy, židé a důstojníci kroměřížské vojenské posádky. Není proto divu, že všechny střední školy s výjimkou arcibiskupského semináře byly do roku 1882, kdy bylo založeno české gymnasium, německé.

Arcibiskupský seminář měl domácí výuku a žáci posledních dvou ročníků se připravovali na maturitu na německé veřejné škole, která vznikla ze školy piaristů. Nicméně seminář byl doložitelně jedinou střední školou, která měla téměř od svého založení dvojjazyčný charakter.

V letech 1850–1857 byl kroměřížským purkmistrem Antonín Wech. V tomto období se pozvolna začíná probouzet spolkový a společenský život ve městě. Je spojen především se jménem významného českého buditele, politika a předsedy akademického spolku Radhošť dr. Jana Kozánka⁴ a jeho ženy Marie. Do roku 1876 vede město Alois Czap⁵ a boje mezi německou menšinou a českou většinou graduje. Politický zápas zasahoval do všech vrstev společnosti a pochopitelně také do kroměřížského školství. Po tomto roce je ve městě hluboko do 70. let období tuhé rakouské disciplíny, reprezentované purkmistrem Mathiasem Schroth von Rohrbergem⁶, v roce 1871 je zrušena jediná česká škola v Kroměříži. Piaristická hlavní škola byla přeměněna na německou obecnou školu chlapeckou se světskými učiteli.

---

³ Gustav Marchet (1846–1916), byl rakousko-uherský vysokoškolský pedagog a právník, v letech 1906–1908 ministr vyučování a kultu

⁴ Jan Kozánek (1819 Přerov–1890 Kroměříž), český advokát, novinář a politik, poslanec Moravského zemského sněmu

⁵ Alois Czap (1812–1866), starosta Kroměříže, tragicky zemřel

⁶ Mathias Schroth von Rohrberg (nar. okolo 1839–1885 Kroměříž), představitel rakouského policejního režimu, politika starosta města

Vítězství dr. Kozánka a okruhu jeho přátel, totiž založení českého gymnázia, nebylo úplné. Za purkmistra arcibiskupského dvorního rady Ferdinanda Freiherr von Bojakovského⁷ bylo povoleno zřízení nejprve nižšího soukromého gymnázia a teprve 1888 se podařilo získat povolení a souhlas státních orgánů se zřízením gymnázia vyššího. To již město přes rok řídil první český starosta Vojtěch Kulp.⁸ Na konci 19. a počátkem 20. století už nelze pochybovat o tom, že německá národnost je v Kroměříži na ústupu. Počet německých žáků se ve školách permanentně snižoval.

Postavení učitelů v 19. století, učitel na církevní škole

Na počátku 19. století bylo školství v rukou církve nebo šlechty. Učitele do funkce ustavoval buď příslušný duchovní správce, nebo vrchnost. Hmotné zajištění učitele bylo v té době skutečně velmi skromné. Byl sice zařazen do IX.–XI. úřednické třídy, ale část platu dostával v naturáliích a ty mu byly započítávány i do vyměřeného důchodu. Nárok na penzi vznikl pouze u učitelů hlavních a reálných škol, o zaopatření učitelů škol triviálních v zásadě nebylo postaráno nijak.

Změna přichází 14. května 1869, kdy bylo říšským zákonem upraveno právní postavení učitelů. Celkem deset paragrafů stanovilo učitelství jako veřejný úřad, o který se může ucházet každý rakouský občan splňující zákonnou podmínku bezúhonnosti, a to bez ohledu na náboženské vyznání. To bylo nicméně stejně zjišťováno v přijímacím protokolu. Odpovídající státní náboženství bylo požadováno po správcích škol, tedy ředitelích a místoředitelích. Protože učitelské místo bylo veřejné, byl na ně zřizován i veřejně oznamovaný konkurz. Zároveň byl přesněji definován institut zemských školních inspektorů nebo-li dohlížitelů.

Říšský zákon z roku 1869 upravoval i platové a penzijní poměry vyučujících. Učitelé byli zvláštní kategorií veřejných státních zaměstnanců a jejich platy byly hrazeny ze zemských rozpočtů. Výše platu byla vymezována podle systému platových tříd, dlouho platila praxe, že učitel ve větších městech má vyšší příjem než v obcích menších. Tato praxe byla před 1. světovou válkou nahrazena jednotným osobním platovým systémem. Do značné míry také učitelský plat ovlivňoval kariérní řád, služební stáří a systém přídatků k pevnému platu.

V roce 1850 byl přijat systém získání učitelské způsobilosti, který bychom mohli definovat z dnešního pohledu jako kariérní řád. Při univerzitách byly zřízeny zkušební komise, u nichž se musel podrobit zkouškám každý uchazeč, který chtěl získat na střední škole dlouhodobé a pevné postavení. Toto opatření se týkalo veřejných škol, ale dodržovali je běžně i správcové škol soukromých. Stejně tak učitelé arcibiskupského semináře podstupovali jednotlivé dílčí kroky kariérního systému veřejných škol.

---

⁷ Ferdinand von Bojakovski (1832 Malhotice–1896 Malhotice), původem polský šlechtic, statkář z Kroměříže, rakouský politik, poslanec Říšské rady

⁸ Vojtěch Kulp (1850 Horní Moštěnice–1932 Kroměříž), český politik, poslanec Moravského zemského sněmu a Říšské rady

V semináři se důsledně dbalo, aby byl profesorský sbor složen z kněží, obvykle do škol vstupovali po bohoslovecké fakultě jako prefekti. Úřad prefekta se v zásadě rovnal dnešní funkci vychovatele v internátním zařízení. Prefekt měl na starosti svoji studijní skupinu, odpovídal za její přípravu ke studiu, dohlížel na mravy a plnění všech povinností klerika. Konal dozor při pravidelných vycházkách, služby měl i o víkendech. Pracovní vytížení prefektů bylo skutečně velké a k tomu ještě většina prefektů konala výukovou povinnost v domácím studiu, v roce 1911 a dál potom výukovou povinnost na gymnáziu. Docházelo tak k propojení funkcí vychovatele a učitele, což bylo jednak extrémně náročné na čas a pracovní povinnosti, ale také to přinášelo řadu třecích ploch ve vztazích mezi svěřenci a učiteli.

V semináři byli studenti rozděleni do třech skupin, za které odpovídali prefekti s označením prefekt I, II a III. K ruce měli ještě tzv. dohlížitele, starší studenty, kteří tuto funkci vykonávali jako tzv. velitelé ložnic.

Pokud prefekt konal svoji práci zodpovědně a dle mínění nadřízených projevoval pedagogický talent, byl obvykle po roce poslán na studijní dovolenou a pokračoval cca šest semestrů ve studiu na filozofické nebo jiné fakultě. Výběr ke studiu doporučoval arcibiskupskému ordinariátu ředitel semináře, později také ředitel gymnázia. Ordinariát po pohovoru s kandidátem doporučil další studium a také jej financoval. Finanční podpora nebývala velká, jak o tom svědčí některé žádosti studentů o zvýšení finanční částky, ale v konečném součtu nebyla zanedbatelná. I proto ke konci 19. století museli studující podepisovat zvláštní dokument, ve kterém uznávali dobrovolnost svého studia a finanční závazky z toho vyplývající. Šlo totiž o jakousi pojistku, kdy, pokud student svá studia nedokončil, byla po něm finanční investice požadována ordinariátem zpět. Studium často zakončovali rigorózní zkouškou a doktorátem. Univerzitní příprava byla především odborná, praktický pedagogicko-didaktický výcvik žádná vysoká škola neposkytovala. Kandidát učitelství se tak vracel do ústavu jako suplující učitel, kdy jeden rok vyučoval bezplatně na škole a byl odborně veden a také hospitován zkušeným učitelem. Tento supervizor kandidáta poučoval o všech didaktických, administrativních a odborných otázkách a psal na něj posudek, který byl určující pro získání zkoušky způsobilosti. Ve výjimečných případech mohl být zkušební rok prominut a kandidát přistoupil ke zkouškám okamžitě. Kněží, učitelé semináře svoje studia často směřovali jednak na Univerzitu Karlovu, ale také do Insbrucku a Vídně. Velkým podporovatelem dalšího vzdělávání kněží kroměřížských prefektů, především v cizině, byl arcibiskup Kohn.⁹ Roční náklady na udržení studenta v cizině byly v jeho době až 1700 K ročně, přičemž dvě třetiny nákladů nesl arcibiskup ze svých osobních zdrojů. Celkem takto vyslal na studia 13 prefektů. Nadané studenty posílal i do Říma na proslulý ústav „Germanium“, kde se

---

⁹ Prof. ThDr. Theodor Kohn (1845–1915), v letech 1892/3–1904 byl 7. arcibiskupem olomouckým

sedm let věnovali studiu teologie, filozofie a církevního umění. Podobnou strategii péče o nadané studenty zastával i další z arcibiskupů, Leopold Prečan.¹⁰

Po složení zkoušky získával adept kvalifikaci buď v českém, německém nebo obojím jazyce. Stal se tak tzv. zatímním učitelem, tj. učitelem bez definitivního místa. Jeho povinnosti byly stejné jako u definitivního učitele, ale plat byl mnohem menší a právní postavení velmi vágní. Kromě výuky samozřejmě pracoval v semináři i jako prefekt. Úvazek vycházel jednak ze školských předpisů a jednak z potřeb semináře.

Úvazky byly stanoveny takto: ředitel vyššího gymnázia učil 5–8 hodin týdně, nižšího až 14 hodin týdně. Učitelé jazyků měli učit 17 hodin maximálně, učitelé ostatních předmětů 20 hodin a učitelé ostatních předmětů 20 hodin a učitelé tělocviku a kreslení 24 hodin. Kromě toho učitelé v semináři plnili i svoje kněžské povinnosti. Není divu, že jediným možným řešením bylo bydlení v ústavu, které bylo zdarma a patřilo mezi ony zmíněné naturální požitky.

Pokud učitel odpracoval delší dobu a splnil další kritéria a byl pozitivně hodnocen případnou inspekcí, mohl být jmenován skutečným učitelem. Tedy učitelem s definitivním postavením a penzí. Cesta k této metě, jak je vidět, nebyla tedy za Rakouska nijak jednoduchá, na druhou stranu ale definitivní postavení učitele bylo přenositelné na jiné ústavy a bezúhonný učitel již o ně nemohl v zásadě přijít.

Samotná terminologie používání titulů a označení funkcí učitelů není příliš jasná a již za Rakouska i v prvních letech republiky se s ní zacházelo velmi volně. Mladší učitelé, tedy nastupující, byli označováni jako podučitelé, zatímní učitelé či v případě semináře suplující učitelé. Jejich plat byl skutečně velmi nízký, ostatně učitelé byli placeni podstatně hůře než úředníci srovnatelných hodnostních tříd. Skutečný učitel s definitivou byl po složení řádných zkoušek jmenován nejdříve zatímním profesorem a poté profesorem skutečným. Těch bylo ve sboru obvykle minimum, tvořili tak říkajíc jeho páteř a z nich byli vybíráni místoředitelé a ředitelé.

V jiné pozici byli tzv. pomocní učitelé – často učitelé jiných ústavů a škol, kteří smluvně vypomáhali s výukou některého méně dotovaného předmětu a v ústavu sloužili kratší dobu.¹¹ Pouze v tomto případě kroměřížský seminář nepožadoval, aby byl profesor knězem a jejich smluvní poměr byl uzavírán vždy na jeden školní rok a případně znovuobnovován. Často takto vypomáhali i bývalí učitelé semináře, nyní kněží na odpočinku.

Druhá polovina 19. století byla ve znamení zápasu učitelstva o důstojné uspořádání platových poměrů. Teprve zákon z roku 1894 nahradil systém platů místních platy osobními. Učitelé byli rozděleni do třech kategorií:

---

¹⁰ ThDr. Leopold Prečan (1866–1947), v letech 1923–1947 byl 11. arcibiskupem olomouckým a metropolitou moravským

¹¹ Výjimkou byl v semináři známý kroměřížský činovník Sokola Alois Beňa, který semináři vypomáhal jako pomocný učitel několik desetiletí

- Ředitelé a učitelé měšťanských škol (800–950 zlatých ročního platu)
- Nadučitelé a učitelé obecných škol (550–750 zlatých ročního platu)
- Podučitelé (400–450 zlatých ročního platu)

Vidíme tedy, že platový rozdíl mezi podučitelem a ředitelem byl téměř dvojnásobný. Zápas o platové narovnání však pokračoval i do počátku 20. století. Učitelé si i tak museli přilepšovat k platu přednáškovou a literární činností, což profesori semináře hojně využívali.

A nyní se může představit první z řady významných profesorů ústavu.

I. Msgr. PhDr. Josef BENA

Narodil se 24. května 1845 na českém Opavsku ve starousedlé rodině ve mlýně na potoku zvaném „Porubka“. Obec se jmenovala příznačně – Malá Lhotka. Měl osm dalších sourozenců, o které se starala jeho matka, podle líčení pamětníků, svérázná, ale bohabojná žena.¹² Josef byl čtvrtým dítětem a začal navštěvovat místní obecnou školu.

Protože zde výuka byla jen tři dny v týdnu a učitel sem musel docházet, dal otec Josefa do Opavy na hlavní školu. Chtěl, aby se Josef naučil druhý zemský jazyk a „nedal se Němci prodati“.¹³ Poté vstoupil na německou reálku v Opavě, odkud po roce přestupuje na německé gymnázium. Maturuje s vyznamenáním 6. srpna 1865.

Nestal se žádným národním odrodilcem, ale naopak, na gymnáziu na něj působili uvědomělí čeští učitelé, kteří tam v té době působili. Především Pečenka, Lepař a Kunz, ředitelem byl Dr. Matěj Kafka, pozdější ředitel akademického gymnázia v Praze.

Gymnasista Bena byl také dobrým zpěvákem, působil v pěveckém kroužku, který řídil prof. Pečenka. Láska k hudbě Benu neopustí po celý život. Po čtyřech letech bohosloveckého studia v Olomouci byl roku 1869 vysvěcen na kněze a ustanoven studijním prefektem arcibiskupského semináře v Kroměříži. Mladý prefekt byl velký národovec a to především v rodném Slezsku. Rádcem a učitelem mu byl národní buditel, kněz ve Velké Polomi Kazimír Tomášek, který se po smrti Benova otce stal jeho rádcem a přítelem. Bena díky němu poznal celou řadu kněží – slezských

¹² Opavský věstník, č. 42–43, 1915

¹³ tamtéž

vlastenců, kteří se u Tomáška scházeli – P. Kožaný, farář porubský, P. Ječmínek, farář z Plesné a hrabyňský farář P. Böhm. Když byla v roce 1877 založena Matice Opavská¹⁴, nejstarší obranná jednota ve Slezsku, byl Josef Bena jejím zakládajícím členem.

V roce 1870 odchází Bena na studia do Prahy. Tehdy bylo k univerzitnímu vzdělání zapotřebí šesti semestrů (triennium), semestr mu však byl odpuštěn, protože již měl za sebou bohosloveckou fakultu. Při studiu ještě vyučoval v Kroměříži a připravoval se na první státní zkoušky. V roce 1872 absolvoval ze všeobecných a rakouských dějin a matematiky, tři léta na to dokončuje rigorózní zkoušku a je vyhlášen doktorem filozofie. Roku 1875 také skládá další státní zkoušku z přírodopisu, fyziky a matematiky.

Jeho další životní osudy jsou velmi zajímavé. V polovině 70. let žádalo vídeňské ministerstvo vyučování a kultu, aby na soukromých školách byl minimálně aspoň ředitel školy státně zkoušený. Proto se obrátil provinciál Tovaryšstva Ježíšova, které provozovalo a řídilo ústav pro výchovu mladých šlechticů v Kalksburgu u Vídně, na olomouckého arcibiskupa Fürstenberga s prosbou, aby mu poslal někoho ze zkoušených profesorů v semináři v Kroměříži. Ten ochotně vyhověl a poslal Dr. Benu s podmínkou, že Tovaryšstvo na oplátku za něho vyšle do Kroměříže někoho jako spirituála.¹⁵ Tak se stal Dr. Bena v mladém věku ředitelem elitního ústavu pro mladé šlechtice v Kalksburgu. Byl přijat s všeobecným respektem, protože se rozšířila zvěst, že byl na pražské univerzitě promován „sub auspiciis imperatoris“, tedy že vykonal všechny zkoušky s vyznamenáním. Byl odměněn zvláštním císařským výnosem a obdržel od samotného císaře zlatý doktorský prsten.

K tomuto prstenu se váže takřka dobrodružný příběh. Doktor Bena před koncem svého pobytu věnoval tento prsten kongregační kapli mariánských sodálů, kde ji ukryl pod rámem obrazu Matky Boží. Bývalý jezuitský ústav v Kalksburgu dodnes slouží jako škola, byť ne již církevní, dodnes stojí ona kongregační kaple a je vybavena obrazem Matky Boží. Je klidně možné, že dnes, po více než sto letech, ještě pod rámem obrazu odpočívá zlatý doktorský prsten Dr. Beny...

V Kalksburgu zůstal od roku 1877 do roku 1883. Po celý rok bydlel v zahradním domku v areálu ústavu, ale prázdniny trávil v Kroměříži. Neztratil tak nikdy kontakt se svým domovským ústavem. Každoročně, 8. prosince, obnovoval jako čestný člen tamější mariánské kongregace svůj slib, naposledy devět dní před smrtí. Bývalí žáci jezuitské koleje v Kalksburgu se se svým ředitelem dojemně rozloučili i článkem v místním věstníku. Vyzdvihovali jeho laskavé a přívětivé chování a jen si taktně posteskli nad pedagogickým „umem“ svého profesora, totiž nad jeho monotónním výkladem.¹⁶

---

¹⁴ Matice opavská byla slezská obranná jednota, působící v letech 1877–1948. Nyní v jejích šlépějích pokračuje Matice slezská

¹⁵ Byl vyslán jezuita P. František Zimmerhackl, který již na Moravě zůstal a byl pochován 23. 1. 1924 na Hostýně

¹⁶ Kalksburger Korrespondenz, Mai 1929, s. 3

Po návratu do Kroměříže disponuje nesmírně cennými zkušenostmi ze zahraničí, manažerské vlastnosti nevyjímaje. Mluvílo se o tom, že by se stal ředitelem prvního českého gymnázia v Opavě, protože byl známým českým a především slezským vlastencem, ale Dr. Bena tuto nabídku, pokud vůbec přišla, odmítl. Ostatně ani arcibiskup by neměl nejmenší chuť, aby Dr. Bena sloužil a působil jinde než v Kroměříži.

4. září 1888 byl jmenován místoředitelem ústavu, 27. srpna 1894 ředitelem studií a kázně (regens studiorum et disciplinae) a po odchodu kanovníka Blažka do Olomouce 15. března 1900 ředitelem.

Dr. Bena byl jedním z ředitelů, který se těšil opravdové vážnosti a úctě jak u žáků, tak i u kolegů profesorů a nadřízených. Byl oceňován jako vyzrálý a zkušený pedagog, odborník a manažer ústavu, člověk s pozitivními povahovými rysy, s nevšedním pochopením pro mladou generaci. Jeho nekrolog¹⁷ obsahuje plné tři strany uznání a chvály, což rozhodně nebyvalo ve vzpomínkách na ředitele obvyklé.

Dr. Bena řídil ústav papírově od roku 1900, ale fakticky, jak zmiňuje jeho nekrolog, již od roku 1894 ba i dříve. Tímto faktem se naznačuje, že měl ústav pevně v rukou již jako místoředitel.

Za svého zástupce si vybral mimořádně schopného profesora Dr. Bonifáce Segeťu. Dr. Bena ve své ředitelské funkci zestárl, ale na svůj věk projevoval mimořádnou činnost. Dokonce i dvěma inspektorům, Dr. Vlčkovi a Dr. Mayerovi se v roce 1912 nezdálo, jak může „stařeček“ tak dobře řídit ústav. Poznamenejme, že tehdy bylo Dr. Benovi 67 let, takže z dnešního pohledu nemůže být o starci ani řeči. Před sto lety ovšem byl tento věk již nadmíru zralým.

V roce 1910 bylo rozhodnuto usilovat o právo veřejnosti pro ústav a vytvořit tak při semináři plnohodnotné církevní gymnázium. Zároveň se připravovala náročná přístavba k seminární budově, ve které mělo gymnázium sídlit. Doktor Bena přes svůj pokročilý věk vytvořil ideální tandem s Dr. Segeťou, podporovaný z Olomouce sekretářem Ehremanem a vzácnými příznivci myšlenky gymnázia z řad inspektorů, totiž Dr. Vlčkem a Dr. Mayerem. Bena naplno využil předchozí manažerské zkušenosti z Kalksburgu a ještě navíc musel krotit smělé vize svého místoředitele Dr. Segeti. Dr. Bena se jako ředitel dožil úplného přebudování kuchyňského traktu a dohotovení jedné části gymnaziální budovy. Čeho se mimořádně obával, bylo vybavení a zajištění chodu školy po stránce nutné úřední agendy. Ne že by snad měl nechuť k papírování a úředním aktům. Naopak, právě Dr. Bena byl ještě na konci 19. století prvním, kdo se ujal uspořádání archivu školy, který byl v dost zoufalém stavu. Šlo spíše o zajištění nutného chodu nové instituce, gymnázia a tohoto se ochotně podjal právě Dr. Segeťa.

Bena se také pečlivě staral o přírůstky sbírek, sepisoval, katalogizoval a pořádal darované předměty. Odkazem kanovníka Th. Hampla byl ústav obohacen o 3000 svazků

---

¹⁷ Nekrolog J. Beny, Výroční zpráva arcibiskupského gymnázia XIX., 1928/1929, autor nekrologu neuveden

knih, které právě Dr. Bena ve volných chvílích pečlivě uspořádal. Jeho katalog se stal základem pro novou koncepci knihovny, kterou dokončil jeho nástupce Dr. Segeřa.

Sám žil ve velmi skrovných poměrech. Ze svého, ostatně ne příliš vysokého příjmu prokázal mnohé dobrodiní. Roku 1898 založil stipendijní nadaci pro chovance semináře, velkou sumu věnoval taky na přístavbu sirotčince v Háji ve Slezsku, aby umožnil zřídit tzv. pokračovací zimní školu. Ta byla otevřena ve školním roce 1914/1915 a řídily ji sestry sv. Kříže.

Za svoje nepopíratelné zásluhy byl v roce 1890 jmenován konzistorním radou, jako ředitel papežským komořím, přisedícím arcibiskupské konzistoře a posléze 1910 kanovníkem kolegiální kapituly v Kroměříži. Kanonikátu olomouckého, o který se ucházel roku 1908, nedosáhl. Při odchodu na odpočinek 5. října 1912 mu byl vysloven zvláštní dík a uznání dekretem Jeho Eminence kardinála Bauera. 18. ledna 1913 byl vyznamenán Jeho Veličenstvem císařem titulem vládního rady a jmenován II. komisařem ústavu.

Po odchodu do své kanovnické rezidence stále nesložil ruce do klína, pracoval až do svého konce. Staral se především o kongregaci sester sv. Kříže, v jejímž čele stál po smrti biskupa Blažka (1912) jako ředitel.

Životní pouť mimořádného člověka a významného ředitele ústavu byla ukončena 12. prosince 1928. Pochován je na kněžském poli hřbitova v Kroměříži.